

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Divinity Faculty of Recep Tayyip Erdogan University

e-ISSN: 2147-2823

RTEUIFD, December 2018, (14): 104-108

Yayın Değerlendirmesi / Book Review

Atıf: Turan, Süleyman(Ed.). "Engellilik ve Dinler". Değerlendiren: Şeyma Turan.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (14) 2018:104-108

Doi: <https://doi.org/10.32950/rteuifd.473524>

Şeyma Turan*

Turan, Süleyman(ed.). *Engellilik ve Dinler*. İstanbul: Açılım Kitap, 2017.

Turan, Suleyman(ed.). *Disability and Religions*. Istanbul: Açılım Kitap, 2017.

Yapılan araştırmalar dünyada bir milyardan fazla insanın hayatlarını engelli olarak devam ettirmek durumunda olduğunu göstermektedir. Yine araştırmalara göre engelli insanların çoğu normal standartların çok altında bir yaşam sürmektedir. İnsanların hayatlarının çeşitli dönemlerinde istemedikleri olaylarla karşılaştıkları ve bu olayların yaşamlarını önemli oranda etkiledikleri bir vakıadır. Yaşanılan olumsuzlukların nedeni sorgulandığında ise özellikle dini açıklamaların ve yaklaşımların öne çıktığı söylenebilir. Engellilik konusu bu sorgulamaların en çok yapıldığı konulardan biridir. Gerek engelli bireyler gerekse engelli bireylerin aileleri "neden ben" ya da "neden biz" sorusunu sorarak kendilerini tatmin edecek bir yanıt bulmaya ve teselli olmaya çalışmaktadırlar.

Ülkemizdeki engellilik literatürü incelendiğinde sosyoloji, psikoloji, tıp, ekonomi ve İslam özelinde, meselenin dini boyutlarıyla geniş bir yelpazede ele alındığı görülmektedir. Engellilik olgusunun dini boyutları hakkında yapılan araştırmalara bakıldığı zaman Kelam, Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi gibi çeşitli alanlarda engellilik konusunun işlendiği tespit edilmektedir. Fakat ülkemizde İslam

* Yüksek lisans öğrencisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi Anabilim Dalı. Graduate student, Recep Tayyip Erdogan University, Social Sciences Institute, Department of Education of Religion. Rize / Turkey (seymarize@hotmail.com) <https://orcid.org/0000-0001-9398-5053>

dini dışındaki dini gelenekler açısından engellilik konusuyla ilgili sadece dar kapsamlı birkaç çalışmanın mevcut olduğu görülmektedir. Tanıtımını yapacağımız *Engellilik ve Dinler* isimli kitap bu doğrultuda farklı dinsel geleneklerin engellilik konusunda sahip olduğu öğretileri ve ortaya koyduğu açıklamaları geniş bir yelpazede ele almakta ve bu yönüyle önemli bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Konunun uzmanı araştırmacıların yazılarından oluşan bu derleme kitabın amacını editör, Giriş bölümünde şu şekilde ifade etmektedir: “Dinsel geleneklerin engelliliği nasıl açıkladıkları ya da ne tür cevaplar ortaya koyduğu önemli bir soru olarak karşımızda durmaktadır. Bu noktadan yola çıkarak hazırlanan bu derleme kitap, engellilerin ve birtakım kronik hastalıkların dünyadaki farklı dinsel gelenekler içerisinde nasıl ele alındığı, yorumlandığı, ne tür teolojilerin ve yaklaşımların ileri sürüldüğü ve bu konuda hangi adımların atıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır” (s. 9).

Turan, kitabın içerisindeki makalelerin yazılış üslûbunu da yine Giriş bölümünde şu sözleriyle aktarmaktadır: “Söz konusu yazılar incelendiğinde tarihsel, kültürel ve etnografik metin analizlerine başvurulduğu, kişisel hikâyelere yer verildiği, teolojik ve felsefi sorgulamaların yapıldığı ve ayrıca dinler arasında birtakım mukayeselere gidildiği, kısaca oldukça çeşitli metodolojik ve teorik yaklaşımların uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda kitaptaki bölümlerin engellilik olgusunun farklı boyutlarına ilişkin yaratıcı, eleştirel ve pratik önemli bakış açıları sunduğu söylenebilir” (s. 10).

Kitap yerli ve yabancı yazarların yazmış olduğu 15 makaleden oluşmaktadır. *Engelliliği Anlamak: Kavramlar, Tanımlar, Modeller* isimli ilk makalede engelliliğin tanımlanması ve sınıflandırılmasından, engelli bireylere yönelik atılan resmi adımlardan, engellilik türlerinden, tıbbi ve sosyal engellilik modellerinden, engelli bireylerin durumlarından bahsedilmektedir. *Din Felsefesi Perspektifinden Engellilik* isimli makalede, makalenin yazarı Amos Yong, Down sendromlu bir kardeşi olduğunu (s. 36) belirterek konuya bu perspektiften baktığını ve amacının din felsefesindeki geleneksel yaklaşımları engellilik çalışmaları perspektifinden sorgulamak olduğunu belirtmektedir. *Dinlerin Engellilik ve Engelli İnsanlara Yönelik Tutumlara Bazı Etkileri* isimli üçüncü makalede Yahudilik, Hıristiyanlık, İslam, Hinduizm ve Budizm’den örnekler verilerek bu dinlerdeki engellilik yaklaşımları ve engelliliğin nelerden kaynaklanabileceği üzerindeki olumlu, olumsuz, bilimsel ve felsefi görüşler ortaya koyulmaktadır. *İslam Dini Perspektifinden Engellilik Sorunu* isimli makalede ayet ve hadislerden hareketle İslam dininde engelliliğin anlamından

bahsedilerek “Kur’an insanın en üstün ve şerefli oluşu noktasında maddi ve fiziki yönüne değil, manevi ve ruhi yönüne dikkatleri çekmektedir. Allah katında insanları değersiz kılan ölçüt fiziksel değil, manevi engelliliktir” (s. 87) diyerek temel ilke belirtilmektedir. Yani İslam dininde körlük, sağırlık ya da dilsizlik gibi fiziksel engeller asıl engel olarak görülmemekte; manevi yönden hakikati görmeyen, işitmeyen ya da konuşmayanlar asıl engelli olarak telakki edilmektedir. Ayrıca İslam dininde üstünlük ölçütü olarak sadece takvanın gösterilmesi insanlar arasında renk, dil, ırk gibi farklılıkları anlamsızlaştırmakta ve engelliliği de bir eksiklik olarak insanlar arasında ayrımcılık gerektiren bir kusur olmaktan çıkarmaktadır. Makalede ayrıca itikadi mezheplerden olan; Mutezile, Eşari ve Maturidi’nin engelliliğe dair görüşlerine yer verilmektedir. Mutezile engellilik konusunu Tanrı’nın adaleti ve hikmeti bağlamında ele alırken; Eşari, Allah’ın iradesi ve kudreti bağlamında ele almaktadır. Maturidi ise konuyu iki yaklaşım tarzı arasında ortayolu bulan bir tavra sahiptir. *Yahudi Kutsal Metinlerinde Engellilik* isimli makalede Yahudi kutsal metinleri olan yazılı ve sözlü kitaplarda engelliler için yer alan ifadeler yer verilmekte ve Yahudi inancındaki engellilik algısı ortaya koyulmaktadır. Yahudi geleneğine göre her insan, bir öz değere sahiptir ve bu değeri insan olarak yaratılmakla doğuştan kazanmaktadır. Kadın ya da erkek, sağlıklı ya da engelli olmak insana fazladan bir değer kazandırmayacağı gibi şerefine de gölge düşürmez. Tıpkı İslam dininde ifade edildiği gibi Yahudi geleneğinde de körlük, dilsizlik gibi fiziksel olarak düşünülebilecek engellilikler dini metinlerde mecazi engellilik anlamında kullanıldığı görülmektedir. *İnsanoğlunun Engellilik Tecrübesine İlişkin Yahudi Teolojik Yaklaşımları* isimli makalede Yahudilikteki engelliliğe dayalı teolojik tutumlar anlatılmaktadır. Ayrıca Yahudiliğin engelliliğe bakışı da “Yahudilik ortaya çıktığı ilk andan itibaren, engelli insanların dışlanmaması, aşağılanmaması ya da ayrımcılığa mahkûm bırakılmaması görüşünü savunmaktadır” (s. 141) şeklinde ortaya koyulmaktadır. *Yeni Ahit’teki Engellilikle İlgili Pasajlar: Eski Hikâyeler Yeni Yaklaşımlar* isimli yedinci makalede ilk olarak Kanonik İncillerden hareketle İsa’nın engelliliğe bakışı okuyuculara sunulmakta ve engelliliğin günahattan gelmediğini ifade eden bölümler olduğu gibi günahın neticesinde olduğunu belirten kısımların da yer aldığı belirtilmektedir. Engelli olan insanların dini törenlere katılımlarının büyük oranda yasaklandığı fakat bütünüyle dışlanmadıkları görülmektedir. İsa’yla ilgili bakışın verilmesinin ardından Elçilerin İşleri ve Pavlus’un Mektupları bölümlerindeki ilgili pasajlardan hareketle engellilik algıları ortaya koyulmaktadır. Özellikle Pavlus’un yaşadığı vizyondan hareketle engelliliğe dair görüşler belirtilmektedir. Son kısımda ise Yeni Ahit’teki diğer kitaplarda engellilerden doğrudan bahseden ifadelerin yer

almadığı belirtilerek, atıflara yer verilmektedir. İslam ve Yahudilikte olumlu bir şekilde sınırları çizilen engellilik konusu hakkında Hıristiyanlıkta net bir tavra rastlanmamaktadır. Hıristiyanlık geleneğinde hem engelliliğe karşı olumlu yaklaşımlara hem de olumsuz tavrılara yer verildiği görülmektedir. *Hıristiyanlıkta Engellilik: Kutsayıcı ya da Lanetleyici Gelenekten Çağdaş Yaklaşımlara* isimli makalede Hıristiyan geleneğinde engellilere yönelik var olan lanetleyici ve kutsayıcı yaklaşımlara sahip önemli isimlerin düşüncelerine, çağdaş dönemde ortaya çıkan Engellilik Teolojisine ve bu teoloji doğrultusunda görüş geliştiren Block, Black ve Eisland'ın teolojilerine, son olarak da günümüzde atılan adımlara değinilmektedir. *Doğu Dini Konteksinde Engellilik* isimli makalede dünyada hâkim olan Hinduizm, Budizm ve İslam'ın engelliliğe bakışlarına, örneklerle beraber olası yaklaşımlara ve farklılıklara değinilmektedir. *Farklı Bir Modelde Engellilik: Asya Mirasına Genel Bir Bakış* isimli onuncu makalede Asya mirasından özellikle Caynizm ve Taoizm'in engelliliğe bakışlarına örneklerle beraber yer verilmektedir. *Hindular Engellikle Nasıl Başetmektedir?* isimli makalede yazar, bir taraftan Hinduizm'in engellilikle başa çıkma yollarından ve meydana gelen değişimlerden bahsederken diğer taraftan da Budizm, Caynizm ve Sihizm'deki karma inancıyla farklılıkları da ortaya koymaktadır. *Kronik Hastalıklar ve Engellilik: Budizm ve Hıristiyanlıkta Acı ve İyileştirme Hikâyeleri* isimli makalede Budizm ve Hıristiyanlığın engelli ve kronik hastalığa sahip bireylere bakışı ortaya koyulmakta ve bu konuda çeşitli yaklaşımlardan bahsedilmektedir. Sonuç kısmında ise "Her iki dini gelenek, insanların karşılıklı ihtiyacını anlama ve araştırma esasında insanların maneviyatı ve tedavisi için ciddi güç sarf etmektedir "(s. 291) ifadesine yer vererek iki dindeki ortak yaklaşım belirtilmektedir. *Şintoizm ve Japon Kültüründe Engellilik* isimli makalede Japonya'da engellilik konusundaki düşüncüyü etkileyen üç dinsel geleneğin (Budizm, Konfüçyanizm ve Şintoizm), engelliliğe dair kutsal metinlerindeki bölümlerden ve günümüze kadar engellilere yönelik atılan adımlardan bahsedilmektedir. *Modellerin Ötesinde: Engellilik Araştırmalarına Bazı Geçici Taoist Katkıları* isimli makalede Taoizmle ilgili genel bilgiler verildikten sonra, engelliliğe dair var olan dört modelden (basit engellilik örneği, tıbbi engellilik, dini yetersizlik ve sosyal engellilik) bahsedilmekte ve çeşitli örnek pasajlara yer verilmektedir. Makalenin sonuç kısmında ise Taoizm'de engelliliğe karşı geleneksel tutum ve görüşlere uymanın özgürlük ve gelişmeyi güçlendirmeyi sağlayacağı ifade edilerek makalenin amacı ortaya koyulmaktadır. *Yeni Dini Hareketlerde Engellilik: Wicca Örneği* isimli son makalede ise Wicca'nın engelliliğe yönelik bakışı ele alınmakta ve çeşitli örneklerle açıklanmaktadır.

Ülkemizdeki engellilik literatürü araştırıldığında sosyoloji, psikoloji, tıp, ekonomi ve İslam özelinde, dini boyutlarıyla meselenin geniş bir yelpazade ele alındığı görülmekle birlikte İslam'ın dışındaki herhangi bir dinî gelenekte engellilik konusunu ele alan birkaç sınırlı makalenin dışında çalışma olmadığı düşünöldüğünde kitabın önemi daha da artmaktadır. Ayrıca bu kitabın başka çalışmalara kapı aralayacağı da muhakkaktır. Konuya ilişkin önemli bir boşluğu dolduran bu çalışmanın, engellilik ve din konusunda araştırma yapan araştırmacılara ve okurlara kılavuz bir eser olacağı kanaatindeyiz.